

w *Kościele katolickim*, wydanego w latach 1999–2001, by na bazie materiału już opracowanego lepiej zrozumieć ten, który został zaproponowany teraz, i ten, który będzie nam udostępniony w przyszłości.

Ks. Andrzej Żądło

Ks. Stanisław Czerwik, *Śludzy Chrystusa – szafarze Bożych misteriów. Konferencje rekolekcyjne do biskupów polskich. Jasna Góra, 24–27 listopada 2003*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2004, ss. 250, ISBN 83-7224-857-5.

Na prośbę prymasa Polski kard. Józefa Glempa ks. prof. Stanisław Czerwik podjął się wygłoszenia dorocznych rekolekcji do biskupów polskich na Jasnej Górze w roku 2003. Poproszono go o wygłoszenie dziesięciu konferencji z teologii liturgii, które opublikowano w prezentowanej książce. Autor poprzedził je tłumaczonym przez siebie listem apostolskim Jana Pawła II *Duch i Oblubienica*, wydanym z okazji czterdziestej rocznicy ogłoszenia soborowej konstytucji liturgicznej (4 XII 2003), natomiast zbiór wydanych konferencji uzupełnił „Dodatkim”, składającym się z piętnastu tez, jakie sformułował ks. Baltazar Fischer, znany liturgista i współtwórca soborowej odnowy oraz profesor Wydziału Teologicznego w Trewirze, w oparciu o rzymską *Instrukcję o formacji liturgicznej w seminariach* (3 VI 1979).

Dobrze się stało, że w przededniu czterdziestej rocznicy ogłoszenia konstytucji liturgicznej książd prymas poprosił o rekolekcje „pogłębiające teologię liturgii” (zob. List Prymasa z dn. 22 V 2003, s. 5). Wybór rekolekcjonisty był ze wszech miar trafny. Dobrze przygotowanie po rzymskich studiach liturgicznych, i to w czasach, kiedy rodziła się soborowa konstytucja liturgiczna, a także czynne zaangażowanie się w jej wprowadzanie w Polsce oraz czterdzieści lat pracy naukowo-dydaktycznej na kilku uczelniach, sprawiły, że rekolekcjonista mógł w sposób jak najbardziej kompetentny odsłaniać słuchaczom głębię misterium liturgii. Sam zaznaczył, że „podstawą wygłoszonych konferencji rekolekcyjnych były wątki zawarte w konstytucji *Sacrosanctum Concilium* oraz w bogactwie dokumentów posoborowych wydanych przez papieży i Stolicę Apostolską w ciągu minionego czterdziestolecia, a zwłaszcza w okresie dwudziestu pięciu lat obecnego pontyfikatu” (s. 8).

W pierwszej konferencji autor przedstawia elementy rekolekcyjnego *kairosu*, na który składają się – oprócz rozpoczynającego się Adwentu – okrągłe rocznice ważnych wydarzeń w życiu Kościoła, przypadające w 2003 roku, a zwłaszcza czterdziesta rocznica ogłoszenia konstytucji liturgicznej (4 XII 1963).

W kolejnej konferencji (rozdział omawianej książki) wyraża się pragnienie, aby „na nowo odkryć misterium liturgii”. Autor sięga do jej istoty, do Źródła, polegające-

go na współdziałaniu Ducha Świętego i wierzącego człowieka we wspólnocie Kościoła. Bardzo trafne i przydatne do szerszej dyskusji są wnioski końcowe, wypływające z pogłębionej analizy istoty liturgii. Profesor stwierdza, iż ogół wiernych ma „bardzo mgliste wyobrażenie o liturgii”, zaś winę za to ponoszą wszyscy odpowiedzialni za formację, a więc „katecheci i Pasterze wszystkich stopni”, w tym również biskupi, o czym pośrednio świadczy brak w Polsce Ośrodka Duszpasterstwa Liturgicznego, o który od lat dopominają się różne kręgi osób w naszym kraju (s. 59).

Następnie w oparciu o odnowione obrzędy święceń autor odpowiada na pytanie: kim jest biskup? – omawiając jego tożsamość oraz posługę. Z analizy tej wynika, iż „biskupstwo jest tytułem służby, a nie zaszczytu”, dlatego posługa biskupa w Kościele domaga się jego osobistej świętości (s. 86).

Istotnym elementem życia chrześcijańskiego, w tym również centralną posługą kapłańską wykonywaną w liturgii sakramentu pokuty, jest posługa pojednania. W konferencji poświęconej tej posłudze autor ukazuje to zagadnienie w szerszym kontekście tajemnicy nieprawości (grzechu) i wielorakiej posługi pojednania; czyni to w oparciu o jedenaście dokumentów nauczania papieża Jana Pawła II (wymienia je na s. 89–91). Tę wieloraką posługę pojednania kapłan i biskup wypełnia poprzez głoszenie słowa Bożego, sakrament chrztu oraz sakrament pokuty i pojednania.

Wydaje się, że przy omawianiu jednej z centralnych prawd nauczania Chrystusa, jaką jest bezwzględna konieczność ciągłego nawracania się (*metanoia*), czyli codziennego wypełniania przykazania pokuty, stawania się coraz doskonalszym (jak Ojciec niebieski, Mt 5,48), należało szerzej uwzględnić treść konstytucji apostolskiej Pawła VI *Poenitemini* (17 II 1966).

Kolejna konferencja rekolekcyjna porusza równie ważne zagadnienie – święcenie niedzieli. Autor pragnie prześledzić zauważalną w ostatnim czterdziestolecu antynomię: z jednej strony pogłębiającą się świadomość teologiczną znaczenia i wartości Dnia Pańskiego i elementów jej świętowania, a z drugiej – narastające „sprzysiężenie przeciwności”, czyli szereg współczesnych zagrożeń. Rekolekcjonista stawia słuchaczom konkretne pytania: Czy przeczytaliśmy list apostolski Jana Pawła II *Dies Domini*? Co zrobiono w poszczególnych diecezjach? Jak wygląda niedzielna liturgia w naszych kościołach? Dokonuje także prawdziwego rachunku sumienia, kiedy pyta: „jak księża biskupi, jak prezbiterzy – duszpasterze starają się dotrzeć do tych katolików, którzy przestali chodzić na niedzielną Mszę świętą? Jeżeli ci nieobecni stanowią już połowę lub dwie trzecie ochrzczonych w naszym kraju, czy nie są to już neopoganie, z którymi straciliśmy łączność?” Mówi również o nikłej motywacji religijnej w przeżywaniu niedzieli, podkreślanej w wypowiedziach osób ankietowanych (s. 121–123).

Trzy kolejne konferencje poświęcono misterium Eucharystii, które stanowi „całe duchowe dobro Kościoła, szczyt i źródło posługi i życia kapłana”. W pierwszej autor ukazuje na tle dziejów przesuwające się akcenty w rozumieniu i postrzeganiu miste-

rium Eucharystii, następnie omawia posoborowe integralne spojrzenie na Eucharystię, jak również wskazuje na jej miejsce w życiu i posługiwaniu kapłańskim. W kolejnym rozważaniu podkreśla potrzebę pięknej celebracji Eucharystii. Troska o piękno liturgii zakłada również troskę o właściwy i piękny wystrój wnętrza świątyni – miejsca sprawowania Eucharystii. W trzeciej zaś konferencji omawia zasady celebracji Mszy św. według przepisów trzeciego wydania *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*.

Te trzy konferencje eucharystyczne tworzą ważny tryptyk formacyjny wzajemnie się uzupełniający i dotyczący tego, co stanowi „źródło i szczyt” życia Kościoła i każdego chrześcijanina. Trafnie oddają to słowa podsumowujące ostatnie rozważanie: „Msza święta kończy się w kościele, ale trwa nadal w życiu chrześcijan, pełnych dobrych czynów i uwielbienia Boga w życiu, w którym rozbrzmiewa echo Eucharystii [...]. Celebracja Mszy świętej winna owocować eucharystycznym stylem naszego codziennego życia, pracy, cierpienia, odpoczynku. Taki jest jej sens jako szczytu i źródła. Wszyscy – wyświęceni szafarze i świeccy wierni – mamy życiem naśladować to, co sprawujemy w świętych obrzędach” (s. 191).

Przedostatnią naukę rekolekcyjną poświęcono osobistej i publicznej modlitwie, zwłaszcza Liturgii Godzin, jako codziennej modlitwie całego ludu Bożego. Autor rozważania, powołując się na przykład osobistej modlitwy Jezusa, przybliża słuchaczom teologiczną głębię publicznej modlitwy Kościoła i wynikające z niej zasady, które pomagają owocniej w niej uczestniczyć i czynią zeń szkołę kapłańskiej duchowości. Przede wszystkim chodzi o zasadę zgodności wewnętrznych przeżyć z wymawianymi słowami, zasadę zgodności godzin z poszczególnymi porami dnia (*veritas horarum*) oraz zasadę wewnętrznej więzi z misterium Eucharystii. Nader cenne jest przypomnienie tej ostatniej zasady, gdyż jest ona mało znana i rzadko przywoływana w literaturze pobożnościowej. Trafna jest również wykładnia dotycząca obowiązku celebracji liturgii godzin, w tym także we wspólnocie wiernych. Autor z ubolewaniem pyta: „dlaczego tak łatwo pogodziliśmy się z zanikiem parafialnych nieszpórów, na które kiedyś licznie gromadzili się wierni?” (s. 211–213).

Zwieńczeniem rekolekcji była ostatnia konferencja poświęcona Maryi jako Mistrzyni w celebracji i przeżywaniu misterium Chrystusa, a zwłaszcza w misterium Eucharystii. W oparciu o najnowsze dokumenty Kościoła ukazano nowe spojrzenie na osobę Maryi po Soborze Watykańskim II. Rekolekcjonista omawia szerzej dwa zagadnienia: „Maryja – wzorem Kościoła w celebracji misterium Chrystusa w cyklu roku liturgicznego”, a także „Maryja – Mistrzynią w przeżywaniu Eucharystii (Maryja – Niewiastą Eucharystii)”.

Omówione wyżej konferencje stanowią zwarte kompendium teologii liturgii z jej praktycznymi odniesieniami do kapłańskiej, a tym samym i do biskupiej posługi oraz pośrednio do każdego katolika. Można się zastanawiać, czy wybór tematów był trafny i zadowalający wszystkich, czy wyliczane w niektórych naukach zestawy

dokumentów były konieczne (np. na s. 89–91 aż 11 dokumentów). Jeśli jednak ich wyliczanie mogło nużyć słuchaczy, to nieocenioną przysługę oddają czytelnikom, którzy w ten sposób mogą poszerzyć podawane bardzo skrótowo, co zrozumiałe, istotne treści liturgiczne.

Na podkreślenie zasługują trafne diagnozy i pytania dotyczące życia liturgicznego w Kościele w Polsce. Rekolekcionista bardzo odważnie stawiał je najbardziej kompetentnemu gremium, odpowiedzialnemu za formację i kształt liturgii w naszej Ojczyźnie. Stawia je także nam wszystkim.

Autorowi konferencji za ich wygłoszenie i wydanie drukiem należą się słowa uznania i wdzięczności. Opublikowane konferencje powinny stać się przedmiotem refleksji również każdego prezbitera oraz wszystkich, którzy w liturgii pragną widzieć prawdziwe „źródło i szczyt” życia chrześcijańskiego. Dlatego żywimy nadzieję, że posiane ziarno wyda plon stokrotnie.

Ks. Helmut Jan Sobeczko

OMÓWIENIA DOKUMENTÓW KOŚCIOŁA

Jan Paweł II, List apostolski *Mane nobiscum, Domine*, Rzym 7 października 2004

W homilii wygłoszonej w Rzymie w uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa (10 VI 2004)¹ Ojciec Święty Jan Paweł II ogłosił „specjalny Rok Eucharystii”. Został on zainaugurowany przez Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny (10–17 X 2004) w Guadalajara (Meksyk), zaś jego końcową fazę ma stanowić XI Zwyczajne Zgromadzenie Synodu Biskupów, które będzie obradować w Watykanie od 2 do 29 X 2005 roku na temat: „Eucharystia źródłem i szczytem życia i misji Kościoła”.

Teologiczno-pastoralne założenia i motywacje Roku Eucharystii przedstawił papież w skierowanym do biskupów, duchowieństwa i wiernych liście apostolskim *Mane nobiscum, Domine* (MnD) z 7 X 2004 roku.

Tytuł tego dokumentu to „usilne zaproszenie”, jakie dwaj uczniowie zdążający z Jerozolimy do Emaus pod wieczór niedzieli Zmartwychwstania skierowali do spotka-

¹ Jej tekst został zamieszczony w pierwszym tomiku zawierającym materiały na Rok Eucharystii, opracowanym przez biskupa Stefana Cichego, przewodniczącego Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski: *Rok Eucharystii. Dokumenty Kościoła I*, Katowice 2004, s. 15, 16.